

BORISU ZIHERLU V SPOMIN

(Beseda na komemorativnem delu seje Skupščine občine Škofja Loka
24. marca 1976.)

Septembra 1970 je skupščina občine Škofja Loka imenovala za častnega občana akademika in univerzitetnega profesorja Borisa Zihlerla. Boris Zihlerl je postal častni občan — tako sledi iz obrazložitve odloka občinske skupščine — zaradi izrednih zaslug na področju družbenopolitične in publicistične dejavnosti v Sloveniji in Jugoslaviji ter kot loški rojak in poveljni sodelavec in svetovalec v družbenopolitičnem delovanju in razvoju škofjeloške občine.

Boris Zihlerl je bil tako imenovan za častnega občana loške občine, ker je vseskozi ostal Boris Ločan, kakor se je bil podpisal na eni svojih prvih marksističnih pollegalnih publikacij že v letu 1934. Iz loških razmer je izšel, v Loko se je vedno rad vračal, z Loko je živel vselej in povsod.

Družina Borisa Zihlerla izhaja iz rodu Zihlerlov, ki ima svoje korenine na Sorškem polju. Rojen je bil leta 1910 sicer v Trstu, kjer je bila takrat zaposlena njegova mati, vendar je vso svojo mladost preživel v Škofji Loki. Od nje se je ločil šele, ko je odšel v srednjo šolo, na gimnazijo v Ljubljano in nato na visoke šole in tako v svet. Tudi njegova družina se je preselila iz Škofje Loke in v Loko se Boris Zihlerl za stalno ni nikoli več vrnil. Povezan pa je ostal z njo prek svojih sorodnikov in prek drugih oblik dejavnosti svojega življenja. Sem je hodil k svojim domačim, k svojim mladostnim prijateljem in z njimi prav rad v loške hribe; sem se je vračal v poveljnem času kot sogovornik, svetovalec in sooblikovalec loškega političnega in družbenega razvoja.

Borisu Zihlerlu ni bila usojena udobna življenjska pot. Vedno željan spoznanj ni živel na spokojni površini umirjenih življenjskih tokov. Že kot srednješolec si je utiral pogled v globine socialnega in političnega dogajanja, v njegove vzroke in posledice. Zato ni slučaj, da se je že kot srednješolec znašel v skupnem krogu in skupnem interesu s srednješolcema Borisem Kidričem in Tonetom Tomšičem in šel nato z njima skupno pot angažiranega političnega delovanja. Z devetnajstim letom je postal član Zveze komunistične mladine Jugoslavije, z dvajsetim letom (leta 1930) član Komunistične partije Jugoslavije in se posvetil predvsem političnemu delu, takrat kot študent prava v levičarskih organizacijah na ljubljanski univerzi.

Odslej je Borisu Zihlerlu politično delo pomenilo dvojno obveznost. Najprej delovati v organizaciji kot njen aktivist, a se poleg tega študijsko usposabljal kot marksist ter nastopati s tem prepričanjem v javni publicistiki in omogočati poglobljeno spoznavanje marksizma tudi drugim somišljenikom. Tako je bil v letih 1932—1933 izbran za člana pokrajinskega vodstva Komunistične partije za Slovenijo. Pisal je politične in kulturne članke in razprave v marksistične revije in v drug takratni napredni tisk, prevajal marksistično in komunistično literaturo, urejal in izdaljal pollegalne in ilegalne marksistične in komunistične publikacije. Kot takšen javni in politični delavec je bil Zihlerl pod stalnim nadzorstvom policije. Jeseni 1933 so ga zaprli in ga v letu 1934 obsodili na štiri leta robije v Sremski Mitrovici. Nekoč pozneje je izjavil: »Robija mi je bila najboljša šola.«

Ko se je Boris Zihlerl vrnil z robije, je postal aktiven pri združevanju protifašističnih ljudskih sil. Dne 27. aprila 1941 je bil med predstavniki Komunistične partije na ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Do januarja 1943 je bil ilegalec v Ljubljani. Bil je sekretar agitpropa centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, urejal je Slovenskega poročevalca, Ljudsko pravico, Delo, Radio-bilten ter sodeloval pri izdajanju politično propagandnih ilegalnih publikacij. Nato je bil poklican na osvobojeno ozemlje v Dolomite, kjer je bilo vodstvo narodnoosvobodilnega boja in se skupaj z njim premaknil na Rog. Bil je delegat na Zboru odposlancev slovenskega naroda leta 1943 v Kočevju in bil izbran v Slovenski narodnoosvobodilni svet in Slovenski narodnoosvobodilni odbor. Na Rogu je vodil agitprop in partijsko šolo, poleti 1944 pa je odšel v agitprop pri vrhovnem štabu Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije na Vis. Potem je nekaj časa deloval pri prekomorskih brigadah v Italiji, se spet vrnil nazaj v domovino, sodeloval pri osvobajanju Srbije in bil od oktobra 1944 član agitpropa centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije v Beogradu in urednik partijskega glasila Borba.

Tako je predvojni skojevec in komunist, medvojni politični organizator postal povojni aktivni družbenopolitični delavec in soustvarjalec novih družbenih odnosov. Prva leta je zastopal centralni komite Komunistične partije Jugoslavije pri centralnem komiteju Vsezvezne komunistične partije boljševikov v Moskvi in bil predsednik jugoslovanskega zveznega komiteja za znanost in šolstvo. Takrat se je Zihlerl kot član agitpropa jugoslovanske komunistične partije med prvimi srečal in med prvimi tudi boril z informbirojevskimi nakanami zoper jugoslovanske komuniste in zoper jugoslovansko državno in družbeno ureditev.

Medtem se je, zvest svojemu osnovnemu nagnjenju, Boris Zihlerl ponovno vrátil k študiju marksizma in aktualnih vprašanj socializma, zlasti na področju znanosti, kulture in umetnosti. S svojim znanstvenim in teoretičnim delom je na ta način pomagal pri razčiščevanju ločnice med marksizmom in velikodržavnim stalinizmom. Postal je eden vodilnih znanstvenih proučevalcev in teoretikov marksizma in sodobnega socializma. Bil je med ustanovitelji in nekaj let direktor, vseskozi pa vodilni predavatelj na inštitutu za družbene vede v Beogradu. Leta 1950 se je vrnil v Slovenijo in prevzel v takratni vladi Ljudske republike Slovenije ministrstvo za znanost in kulturo. Od leta 1954 dalje je bil redni profesor za sociologijo na filozofski fakulteti v Ljubljani, bil je direktor inštituta za sociologijo in filozofijo na ljubljanski univerzi, pozneje profesor na visoki šoli za politične vede oziroma na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Vseskozi po vojni je bil Boris Zihlerl član centralnih komitejev Komunistične partije Slovenije in Komunistične partije Jugoslavije, bil je v vodilnih organih Socialistične zveze delovnega ljudstva tako v republiki Sloveniji kot v Jugoslaviji ter večkratni republiški in zvezni poslanec in član sveta federacije. Ob vsej tej politični dejavnosti pa se je publicistično in znanstveno stalno ukvarjal s tekočimi problemi, bil je živo prisoten v vsem javnem življenju v Sloveniji in Jugoslaviji. Za to svoje ustvarjalno družbeno in politično delovanje, za publicistično in znanstveno delo je Boris Zihlerl prejel številna državna in druga javna priznanja, med njimi Prešernovo nagrado in Kidričevo nagrado, nagrado AVNOJ in čast akademika Slovenske akademije znanosti in umetnosti, kateri je bil ob svoji smrti podpredsednik.

Takšen je pred nami in tako se je poslovil od nas naš rojak, slovenski, jugoslovanski in internacionalni politični delavec in marksistični mislec Boris Zihlerl. Bil je delavec in mislec, ki je vselej stremel po aktivni povezavi marksistične znanosti ter politične teorije in prakse. Sam je o tem nekoč rekel takole: »Težavno je ločiti prakso od teorije. Iz prakse izhajaš in v prakso se vračaš. Praksa postavlja vprašanja, teorija daje odgovore in v praksi to spet preverjaš... Gre za vprašanje nenehnega soočanja. Predvsem je važno vselej imeti stik z življenjem... V vsakem

času in prostoru se sprožajo vprašanja, za katera ni receptov. Že dialektični materializem sam daje metodo za iskanje novih rešitev. Sleherno izsiljevanje starih rešitev je izraz dogmatizma.«

Za iskanje novih poti v teoriji in praksi na temeljih znanstvenega socializma in marksizma in proti vsakršnemu dogmatizmu, to je bila smer Ziherlovega znanstvenega teoretičnega razmišljanja in političnega delovanja v praksi. To ni bila, po njegovih besedah, od Cankarja poimenovana »slepa ljubezen«, temveč »ljubezen s spoznanjem«, s spoznanjem družbenih zakonitosti kot rezultat Ziherlove delovne trdoživosti.

Ob vsem tem pa je Ziherl ostajal naravno preprost, ko je prihajal med svoje loške rojake, odkritosrčno šegav v družbi, razumevajoč in prepričljiv v resnih pogovorih. Tak bo Boris Ziherl ostal v spominu med svojimi rojaki, zdaj ko se je telesno poslovil od nas in ostaja z nami njegovo duhovno delo in lik njegove osebnosti — lik osebnosti Borisa Ziherla, častnega občana in največjega sodobnega loškega rojaka.

Dr. Branko Berčič